

SPRAWOZDANIA

Agnieszka Bzymek

ORCID: 0000-0001-6495-299X

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI PT. *100 LAT UNIWERSYTETÓW LUDOWYCH W WOLNEJ POLSCE (1921–2021)*, 4–5 PAŹDZIERNIKA 2021 R., MIERZYN – SZCZECIN

W dniach 4–5 października 2021 r. miała miejsce Międzynarodowa Konferencja pt. *100 lat uniwersytetów ludowych w wolnej Polsce (1921–2021)*. Konferencja wyjątkowa. Wyjątkowość ta wyrażała się zarówno w doniosłości samego wydarzenia, jak i obecności wybitnych postaci, tematyce i treściach, niezwyklej atmosferze, jaka możliwa jest w obszarze spotkania badaczy oraz praktyków.

Współorganizatorami konferencji byli: Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy w Mierzynie, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Szczecińskiego oraz Ogólnopolska Sieć Uniwersytetów Ludowych. Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości wyraził się w odczytanym liście Prezydenta RP skierowanym do uczestników konferencji. Z kolei patronaty honorowe pełnili: Prof. dr hab. Piotr Gliński – Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, Wojciech Kaczmarczyk – Dyrektor Narodowego Instytutu Wolności. Patronat naukowy objęło Akademickie Towarzystwo Andragogiczne.

Konferencję poprzedziła msza św. odprawiona 3 października 2021 r. w Kościele pw. Matki Boskiej Bolesnej w Mierzynie, odprawiona pod przewodnictwem księdza dziekana proboszcza prałata dra Zbigniewa Wyki w intencji zmarłych w ostatnim stuleciu nauczycieli i wychowanków polskich uniwersytetów ludowych. Zakończyło ją odsłonięcie pamiątkowej tablicy ks. Antoniego Ludwiczaka

(1878–1942) umieszczonej na ścianie świątyni. Następnie w siedzibie Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Ludowego w Mierzynie, na zaproszenie Pani Prezes Angeliki Felskiej, możliwe było zapoznanie się z działalnością placówki oraz zwiedzanie wystawy Agaty Pelechaty pt. *Plakat jako forma wypowiedzi artystycznej*. Zarówno klimat miejsca, jak i serdeczność witającej Prezes wpisały się wyjątkowo w atmosferę rocznicy.

Kolejnego dnia, już w murach Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Szczecińskiego, przy ulicy Krakowskiej w Szczecinie rozpoczęły się obrady konferencyjne rozpoczęte przez organizatorów: dr hab. Beatę Bugajską, prof. US oraz dr. hab. Tomasza Maliszewskiego, prof. AMW w Gdyni. Koncert Duetu „Zoriuszka” wprowadził uczestników w ludową atmosferę i poprzedził odczytanie listu od Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy oraz wystąpienie Gości Honorowych i przedstawicieli organizatorów (dr hab. Irena Ramik-Mażewska, prof. US – Dziekan WNS US, dr hab. Jerzy Kojkoł, prof. AMW – Dziekan WNHIS AMW, mgr Angelika Felska – Prezes ZUL, mgr Jakub Mincewicz – Prezes OSUL).

W pierwszej sesji plenarnej, moderowanej przez prof. dr hab. Barbarę Kromolicką i dr hab. Astrid Męczkowską-Christiansen, prof. AMW, wysłuchaliśmy interesującego wystąpienia dotyczącego Grundtviga i idei szkół ludowych prof. Andersa Holma (Københavns Universitet), a następnie dr. hab. Tomasza Maliszewskiego, prof. AMW pt. *Polskie drogi do uniwersytetu ludowego*, podczas którego wybrzmiały istotne fakty związane z UL w Polsce, choćby fakt, iż recepcja idei i założeń organizacyjno-programowo-metodycznych uniwersytetów ludowych przebiegała różnymi drogami wśród Polaków w różnych zaborach. Z kolei stan wiedzy o uniwersytetach ludowych u progu niepodległości był bardzo zaawansowany, jak i pojawiły się pierwsze próby wykorzystania tej formuły edukacyjnej w praktyce łącznie z licznymi „podróżami do źródeł” (do Danii i do Szwecji). Wreszcie, najbardziej dojrzały projekt, przygotowany za sprawą ks. Antoniego Ludwiczaka w ramach wielkopolskiego Towarzystwa Czytelni Ludowych, doprowadził już po odzyskaniu niepodległości do powstania pierwszego internatowego uniwersytetu ludowego w odrodzonej po 123 latach niewoli Polsce w Dalkach k. Gniezna (otwarto go 4–5 października 1921 roku – jakże piękna okrągła rocznica konferencji w Szczecinie!). Sesję plenarną zakończyło wystąpienie prof. dr. hab. Tadeusza Pilcha (Uniwersytet Warszawski), który w swoim wykładzie pt. *Trudne pytania na wielkie jubileusze Uniwersytetów Ludowych* ukazywał idee uniwersytetów ludowych w krajach skandynawskich oraz ich trudną historię w Polsce, przypominając nieocenioną rolę Jadwigi Dziubińskiej, założycielki fermy ogrodniczej w Pszczelinie w 1900 roku. W opinii prof. Tadeusza Pilcha była ona twórczynią pierwszego polskiego uniwersytetu ludowego. Jak dowodził referent, placówka posiadała wszystkie cechy klasycznego uniwersytetu ludowego: internatową formę życia młodzieży, szeroki nurt kształcenia humanistycznego, związek z otoczeniem społecznym oraz przygotowanie do aktywności w środowisku życia. Decyzją władz carskich na terenach dawnych ziem Rzeczypospolitej niedopuszczalne było używanie pojęcia „szkoła” powyżej poziomu szkół elementarnych. Stąd

„szkoła” założona przez Jadwigę Dziubińską w Pszczelinie dla młodzieży męskiej otrzymała nazwę „Ferma Ogrodnicza”.

W dalszej części konferencji uroczyste otwarto wystawę z okazji 100-lecia uniwersytetów ludowych w niepodległej Polsce przygotowaną wspólnie przez Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego i Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW w Gdyni.

Podczas drugiej sesji planarnej (moderowanej przez dr hab. Beatę Bugajską, prof. US i prof. dr. Andersa Holma) wystąpienia dotyczyły: emancypacji środowisk wiejskich w Polsce międzywojennej na przykładzie ruchu spółdzielczego i uniwersytetów ludowych (dr hab. Elżbieta Magiera, prof. US), Grundtvigowskiej idei uniwersytetu ludowego i ich realizacji na Opolszczyźnie w okresie międzywojennym (prof. dr hab. Eleonora Sapia-Drewniak), materiałów nt. uniwersytetów ludowych w zbiorach Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego (dr Mirosława Bednarzak-Libera z Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego), demokracji i uniwersytetów ludowych (prof. Karl Kristian Aegidius – Den Frie Lærerskole w Ollerup), roli uniwersytetów ludowych w demokratyzacji społeczeństwa (dyr. Elsebeth Gerner Nielsen – The Association of Folk High Schools in Denmark), a także wystąpień praktyków nt. *Pedagogiki uniwersytetów ludowych Zofii Solarzowej „Chrzestnej” i jej aktualności w XXI w.* (mgr inż. Zofia Kaczor-Jędrzycka (Fundacja Polskich Uniwersytetów Ludowych) oraz nt. *Historii życiem pisanej – czyli moich uniwersytetów ludowych* (mgr Jan Małyk).

Podczas trzeciej sesji plenarnej, pod przewodnictwem dr hab. Elżbiety Magiery, prof. US oraz prof. dr. hab. Tadeusza Pilcha, dyskutowano m.in. o myśli ks. Antoniego Ludwiczaka w działaniach i refleksjach współczesnych duszpasterzy rolników i mieszkańców wsi (dr hab. Małgorzata Rosalska, prof. UAM); uniwersytetach ludowych jako szkole nowoczesnego regionalizmu – szansach i zagrożeniach tradycyjnej kultury w globalizującym się świecie; poruszono kwestie ekologii: *Od Grundtviga do Franciszka – inspiracje dla Ekologicznego Uniwersytetu Ludowego w Grzybowie* (mgr Ewa Smuk-Stratenwerth, Ekologiczny Uniwersytet Ludowy w Grzybowie), jak również indywidualnych losów uniwersytetów ludowych w landzie Schleswig-Holstein (dr. Maria Meiners-Gefken – Volkshochschule Krempe), działań Brenderup Højskole na rzecz zrównoważonego rozwoju – inspirowania uczniów do pracy nad alternatywnymi sposobami (mgr Peter Mogensen – Brenderup Højskole) czy wreszcie doświadczeń norweskich uniwersytetów (adj./lic. Trond Instebø – Hardanger Folkehøgskule).

Ostatnią sesję tego dnia stanowiło forum polskich uniwersytetów ludowych moderowane przez: prof. Eleonorę Sapię-Drewniak, mgr Angelikę Felską oraz dr. hab. Tomasza Maliszewskiego, prof. AMW. Poruszono aktualne problemy uniwersytetów ludowych, szanse i zagrożenia, zagadnienia obywatelskości, niematerialnego dziedzictwa czy też działań społecznych i ekologicznych.

Niezwykle prężną edukacyjnie część dnia zamknęła uroczysta kolacja, która nie tylko sprzyjała nawiązywaniu współpracy i wymianie doświadczeń, ale sama w sobie była przykładem idei ludowych uniwersytetów, a jej owoce dostrzegalne były już drugiego dnia konferencji w postaci zacieśnienia relacji między uczestnikami.

Interesującym obrazem uniwersytetów ludowych w sąsiedzkich krajach była sesja piąta konferencji rozpoczynająca drugi dzień obrad i moderowana przez dra Rafała Iwańskiego i dr hab. Małgorzatę Rosalską, prof. UAM. Pojawiły się tematy, m.in.: dzieje uniwersytetów ludowych w Niemczech w latach 20. XX wieku (prof. Dr. Bernd Käpplinger – Justus-Liebig-Universität Gießen), obecność zasad Grundtviga we współczesnym społeczeństwie ukraińskim (mgr Levko Dovgan, ZURC – The West-Ukrainian Resource Center) czy tradycja i zmiany folkhögskolor w Szwecji (prof. dr hab. Agnieszka Bron, dr hab. Małgorzata Malec-Rawiński, Stockholm University), ale również zmiany w polskim społeczeństwie obywatelskim po roku 1989 (prof. Patrice C. McMahon, mgr Łukasz W. Niparko – University of Nebraska-Lincoln).

W sesji szóstej moderowanej przez dr. hab. Jerzego Kojkoła, prof. AMW, dyskutowano m.in. o: edukacji dorosłych w środowiskach wiejskich w Niemczech (prof. dr hab. Ewa Przybylska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie), działalności i roli Stowarzyszenia Szwedzkich Uniwersytetów Ludowych (Lina Remnert – Folkhögskolornas serviceorganisation FSO) oraz o wnioskach dla praktyki uniwersytetów ludowych dotyczących edukacji dorosłych (dr hab. Hanna Solarczyk-Szwec, prof. UMK), nawiązywano także do pedagogiki zabawy (dr Wacław Idziak) oraz wracano do refleksji o Grundtvigu w kontekście demokracji (prof. dr Ove Korsgaard – Århus University).

Konferencję zakończyły – w myśl idei ludowych uniwersytetów warsztaty: praktyczny oraz historyczny, prowadzone przez podmioty odpowiedzialne za organizację konferencji (WNHiS Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy w Mierzynie oraz Uniwersytet Ludowy w Radawnicy). Warsztaty okazały się doskonałą formą nie tylko działań praktycznych w postaci rzemiosła czy przeglądu myśli historycznej uniwersytetów ludowych, ale nade wszystko ukazały ogromną potrzebę wymiany myśli i doświadczeń oraz tworzenia relacji pomiędzy uczestnikami. Bez wątplenia obecny okres zdominowany technologią silnie ugruntowaną sytuacją pandemii nie zaspokaja ludzkiej potrzeby bycia z drugim człowiekiem, uczenia się siebie i drugiego, wzajemnej edukacji i rozwoju. Z tej perspektywy uniwersytety ludowe są nie tylko ponad stuletnią historią i tradycją polskiej edukacji dorosłych, ale żywą potrzebą człowieka XXI wieku.

Szanowni Państwo, Panie Przewodniczący Komitetu Naukowego, Profesorze AMW, Tomasz Maliszewski i wszyscy członkowie Komitetu Naukowego oraz Pani Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego, Profesor US, Beato Bugajska oraz Pani Prezes Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Ludowego w Mierzynie, Angeliko Felska – z ogromną charyzmą działania społecznego – dziękuję za wybitną konferencję i czas wzajemnej edukacji.

Dane do korespondencji:

Dr Agnieszka Bzymek

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni